

ІНФОРМАЦІЙНЕ ТА НОРМАТИВНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 001.89:351.741(477):342.9

Д.В. Смерницький,

кандидат юридичних наук, заступник директора ДНДІ МВС України, м. Київ

О.В. Неня,

кандидат юридичних наук, провідний науковий співробітник
ДНДІ МВС України, м. Київ

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ НАУКОВОЇ ТА НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СИСТЕМІ МВС УКРАЇНИ

У статті позиціонується, що наукові та науково-технічні досягнення є одним із основних ресурсів ефективного функціонування правоохоронної системи. Висловлюється думка, що на сучасному етапі реформування МВС України та центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується Кабінетом міністрів України через Міністра внутрішніх справ, нагальним є гармонійне та ефективне об'єднання їх наукового і науково-технічного потенціалу для підвищення ефективності його використання.

Запропоновано концептуальні засади створення дієвої системи наукової та науково-технічної діяльності МВС України та центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується Кабінетом міністрів України через Міністра внутрішніх справ, для забезпечення їх ефективного функціонування.

Ключові слова: наукова та науково-технічна діяльність, реформування, удосконалення, система, потенціал, концептуальні засади.

В статье позиционируется, что научные и научно-технические достижения являются одним из основных ресурсов эффективного функционирования правоохранительной системы. Высказывается мнение, что на современном этапе реформирования МВД Украины и центральных органов исполнительной власти, деятельность которых направляется и координируется Кабинетом министров Украины через Министра внутренних дел, актуальным является гармоничное и эффективное объединение их научного и научно-технического потенциала для повышения эффективности его использования.

Предложены концептуальные основы создания действенной системы научной и научно-технической деятельности МВД Украины и центральных органов исполнительной власти, деятельность которых направляется и координируется Кабинетом министров Украины через Министра внутренних дел, для обеспечения их эффективного функционирования.

Ключевые слова: научная и научно-техническая деятельность, реформирование, совершенствование, система, потенциал, концептуальные основы.

Paper points out those scientific and technological achievements are one of the main resources for the effective functioning of the law enforcement system. The opinion is stated that at the present stage of reforming the Ministry of Internal Affairs of Ukraine and the central executive authorities, whose activities are directed and coordinated by the Cabinet of Ministers of Ukraine through the Minister of Internal Affairs, it is relevant to harmoniously and effectively combine their scientific and scientific and technical potential to increase the efficiency of its use.

Conceptual bases for the creation of an effective system of scientific and scientific and technical activities of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine and central executive bodies are suggested, the activities of which are directed and coordinated by the Cabinet of Ministers of Ukraine through the Ministry of Internal Affairs to ensure their effective functioning.

Keywords: *scientific and scientific and technical activity, reforming, improvement, system, potential, conceptual basis.*

Визначальним чинником прогресу суспільства є розвиток науки і техніки.

У сучасних умовах науково-технічні досягнення є також одним із основних ресурсів ефективного функціонування правоохоронної системи та якісного виконання покладених на неї завдань.

Без активного та грамотного використання на практиці досягнень науково-технічного прогресу не можна вести мову про оптимальне забезпечення правопорядку.

На сьогодні науково-технічні засоби, розроблені на базі новітніх досягнень природничих і технічних наук, впроваджені в практику правоохоронних органів, значною мірою оптимізують їх діяльність.

Науково-технічний прогрес – це глобальний і одночасно універсальний процес, що протікає у масштабах суспільства, торкаючись усіх сторін його розвитку, охоплюючи всі його відносини та процеси, що відбуваються у ньому.

Рівень наукової та науково-технічної діяльності віддзеркалює не тільки загальний стан держави в цілому, але і є індикатором рівня функціонування окремих її складових, зокрема МВС України.

Удосконалення діяльності МВС України є одними із ключових питань Концепції першочергових заходів реформування системи Міністерства внутрішніх справ та Стратегії розвитку органів внутрішніх справ України, схвалених розпорядженням Кабінету Міністрів України від 22.10.2014 №1118-р [1].

При цьому одним із найважливіших напрямів удосконалення правоохоронної діяльності є широке використання результатів і досягнень науково-технічного прогресу, оскільки ефективність цієї діяльності та інші чинники прямо залежать від науково-технічних засобів і методів, які використовуються при цьому.

Отже, оптимальне забезпечення правопорядку не можна уявити без використання сучасних науково-технічних засобів, які застосовуються в слідчій, оперативній, судовій та експертній практиці і розширюють можливості пізнання, зокрема: підвищують об'єктивність процесу збирання доказів, дають змогу збільшити їх коло, значно підвищують результативність сприйняття інформації особами сторін кримінального та інших видів провадження, сприяють встановленню точних характеристик об'єктів пізнання, забезпечують точну фіксацію об'єктів, фактів та обставин кримінальної події, а також забезпечують безперервні процеси

накопичення (збереження), швидку обробку і видачу необхідної інформації тощо [2].

Науково-технічні засоби використовуються і в інших формах правоохоронної діяльності – під час охорони громадського порядку, протидії озброєним правопорушникам тощо.

При цьому проблематика наукового та науково-технічного забезпечення функціонування МВС України та центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується КМУ через Міністра внутрішніх справ (далі – МВС України та ЦОВВ), має глобальний та одночасно системний характер, тому має ґрунтуватися на визначенні концептуальних засад формування ефективного та дієвого механізму такого забезпечення.

Дослідженню питань організації та провадження наукової і науково-технічної діяльності в системі МВС, зокрема, на фоні процесів реформування цієї системи, приділили значну увагу такі українські науковці, як: Авер'янов В.Б., Алфьоров С.М., Ануфрієв М.І., Бандурка О.М., Білоус В.Т., Вербенський М.Г., Гончаренко В.Г., Іщенко А.В., Кириченко О.А., Коновалова В.О., Криволапчук В.О., Кулик О.Г., Мисливий В.А., Опришко І.В., Плугатар Т.А., Проценко Т.О., Салтєвський М.В., Сущенко В.Д., Ярмиш О.Н. та інші.

Зокрема, у 2002 році групою науковців МВС України було розроблено “Концепцію реформування наукової та науково-технічної діяльності в системі правоохоронних органів” з метою формування оновленої системи наукового забезпечення правоохоронної діяльності в Україні, спрямованої на організацію, координацію та поєднання зусиль науковців у вдосконаленні форм, методів і засобів протидії злочинності [3].

Зважаючи на розгалуженість сфер діяльності ЦОВВ, які стали складовими системи МВС України, в умовах сучасного її реформування, існує нагальна потреба в розробленні концептуальних засад для створення оновленої дієвої системи наукової, науково-технічної та освітньої діяльності в МВС України та ЦОВВ.

У широкому сенсі поняття наукова та науково-технічна діяльність охоплює наукову, інженерну і впроваджувальницьку діяльність.

Так, Закон України “Про наукову і науково-технічну діяльність” трактує поняття “наукова діяльність” як: “інтелектуальна творча діяльність, спрямована на одержання нових знань та (або) пошук шляхів їх застосування, основними видами якої є фундаментальні та прикладні наукові дослідження”, а “науково-технічна діяльність” як: “наукова діяльність, спрямована на одержання і використання нових знань для розв'язання технологічних, інженерних, економічних, соціальних та гуманітарних проблем, основними видами якої є прикладні наукові дослідження та науково-технічні (експериментальні) розробки” [4].

Більш детальне визначення поняття “науково-технічна діяльність” дається в Модельному законі про наукову і науково-технічну діяльність від 25.11.2008, в якому зазначається, що: науково-технічна діяльність – це творча діяльність, спрямована на одержання і використання нових знань у всіх галузях техніки і технологій з метою створення нових або удосконалення існуючих способів і засобів здійснення конкретних виробничих і технологічних процесів. Її основними формами (видами) є науково-дослідні, дослідно-конструкторські, проектно-конструкторські, технологічні, пошукові та проектно-пошукові роботи, виготовлення дослідних зразків або партій науково-технічної продукції, а також інші

роботи, пов'язані з доведенням наукових і науково-технічних знань до стадії практичного їх використання. Крім того, у цьому Модельному законі акцентується увага на тому, що до науково-технічної діяльності належать також роботи з науково-методичного, патентно-ліцензійного, програмного, організаційно-методичного і технічного забезпечення безпосереднього проведення наукових досліджень і розробок, а також з їх поширення та застосування результатів [5].

Отже, науково-технічна діяльність включає комплекс процесів створення продукції від виникнення ідеї до отримання результату (у вигляді виробів, послуг, технологій чи іншої продукції) з його подальшим впровадженням у виробництво або продажем замовнику або споживачам.

Наукова і науково-технічна діяльність у системі МВС України спрямована на одержання нових знань з метою забезпечення реалізації державної політики у сферах:

1) охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, забезпечення публічної безпеки і порядку, а також надання поліцейських послуг;

2) захисту державного кордону та охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні;

3) цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню, ліквідації надзвичайних ситуацій, рятувальної справи, гасіння пожеж, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб, а також гідрометеорологічної діяльності;

4) міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів [6].

Згідно з положенням про Міністерство внутрішніх справ України, МВС України відповідно до покладених на нього завдань, у рамках наукової і науково-технічної діяльності здійснює таке:

1) визначає основні напрями розвитку наукової та науково-технічної діяльності з питань функціонування МВС;

2) бере участь у формуванні та забезпеченні наукової і науково-технічної політики держави у сфері охорони суспільних відносин, пов'язаних із захистом та охороною прав і свобод людини, забезпеченням публічної безпеки і порядку, протидії злочинності, безпеки дорожнього руху, а також охорони державного кордону, цивільного захисту та міграції (імміграції та еміграції);

3) бере участь у проведенні наукових, кримінологічних, соціологічних і психологічних досліджень, а також у розробленні за їх результатами науково-практичних пропозицій, методичних рекомендацій тощо в інтересах системи МВС;

4) бере участь у проведенні науково-технічних досліджень та розробок із створення нових технічних засобів в інтересах Національної гвардії та центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовує і координує Міністр;

5) організовує розроблення нових видів засобів спеціальної техніки, озброєння, засобів зв'язку, технічних засобів захисту інформації, спеціальних технічних засобів для оперативної діяльності, спеціального транспорту, пожежної та бронетанкової техніки, спеціальних засобів самозахисту та активної оборони, засобів індивідуального бронезахисту, криміналістичної та комп'ютерної техніки, програмного забезпечення, форменого одягу тощо;

6) організовує і координує роботу з упровадження в практику результатів наукових досліджень та науково-технічних розробок в інтересах Національної гвардії та центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовує і координує Міністр;

7) бере участь у формуванні державної політики у сфері технічного регулювання та стандартизації, забезпечує розроблення технічних регламентів, державних стандартів, технічних умов та інших нормативно-правових актів;

8) забезпечує проведення комплексу робіт із сертифікації та випробування продукції у сфері технічного регулювання МВС [6].

З огляду на розгалуженість сфер діяльності центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України, і як наслідок відособлену діяльність відповідних наукових установ та вищих навчальних закладів, є необхідним не тільки об'єднання наукового потенціалу всіх сфер діяльності МВС України, а й забезпечення концентрації і підвищення ефективності його використання.

Науковий потенціал означає здатність наукової системи задовольняти свої потреби і потреби суспільної системи, яку вона (наукова система) обслуговує. Кінцевий науковий результат, вихід чистої наукової продукції, зокрема величина наукового доробку у цій продукції, служать інтегруючим показником стану наукового потенціалу такої наукової системи [7].

Отже, науково-технічний потенціал – це сукупність:

- накопичених знань (інформації);
- кадрів, що створюють, зберігають і застосовують знання;
- матеріально-технічних засобів, інформаційного забезпечення та організаційних чинників, що включають як внутрішню організацію науково-технічних установ, так і національну структуру сфери науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, що об'єднує науково-технічні установи, диференційовані за секторами науки і галузями [8].

Науково-технічний потенціал будь-якої системи чи підприємства, зокрема МВС України та ЦОВВ, не може існувати поза процесом розширеного відтворення, постійного накопичення та оновлення знань і способів їх застосування на практиці, й отже, потребує від такої системи чи підприємства окрім відповідного виділення значних ресурсів на спеціальну підготовку, фінансування та матеріальне забезпечення досліджень і розробок, впровадження їх результатів у виробництво, ще й постійного розвитку та вдосконалення її наукової та науково-технічної діяльності.

Існують такі концептуальні засади з удосконалення наукової і науково-технічної діяльності в системі МВС України та ЦОВВ:

- формування оновленої системи наукового і науково-технічного забезпечення діяльності у сфері боротьби зі злочинністю, захисту державного кордону та охорони суверенних прав України, цивільного захисту, а також формування державної політики у сфері міграції тощо;

- розширення спектра фундаментальних і пошукових наукових досліджень;
- наближення стандартів наукової, науково-технічної, освітньої діяльності відповідних установ та навчальних закладів МВС України та ЦОВВ до відповідних стандартів подібних установ правоохоронних органів європейських країн;

– підвищення ефективності координації наукової, науково-технічної та освітньої діяльності та взаємодії відповідних установ і навчальних закладів МВС України та ЦОВВ між собою та іншими провідними науковими установами та вузами МОН України;

– побудова якісної багаторівневої системи звітності та контролю результатів наукової, науково-технічної та освітньої діяльності;

– забезпечення стратегічної спрямованості наукової, науково-технічної та освітньої діяльності;

– удосконалення соціального захисту працівників у сфері наукової, науково-технічної та освітньої діяльності МВС України та ЦОВВ.

Реалізація цих завдань потребує комплексного підходу для розроблення та обґрунтування на концептуальному рівні системи організаційних, правових, науково-методичних заходів, серед яких першочерговими, на нашу думку, є:

– модернізація організації управління, координації і контролю наукової та науково-технічної діяльності в МВС України та ЦОВВ;

– оновлення нормативно-правової бази, що регламентує наукову, науково-технічну діяльність та права на результати цієї діяльності в МВС України та ЦОВВ;

– удосконалення механізму впровадження у практичну діяльність МВС України та ЦОВВ наукових розробок;

– удосконалення інформатизації наукових і науково-технічних досліджень та забезпечення належного використання сучасних інформаційних технологій в МВС України та ЦОВВ;

– удосконалення системи підготовки, перепідготовки та використання наукових і науково-педагогічних кадрів;

– формування системи тісної співпраці з науково-дослідними установами, навчальними закладами МОН України, Національною академією наук України, Академією правових наук, Міністерством освіти та науки, Міністерством юстиції та іншими зацікавленими органами, які мають у своєму складі наукові установи з потужною дослідницькою та науково-експериментальною базами для здійснення фундаментальних та прикладних наукових досліджень в МВС України та ЦОВВ;

– удосконалення науково-методичного забезпечення;

– забезпечення розвитку техніко-технологічної та експериментальної баз;

– забезпечення участі МВС України та ЦОВВ у формуванні державної політики у сфері технічного регулювання, стандартизації та сертифікації;

– забезпечення модернізації видавничої діяльності. Формування наукового світогляду та генерація наукового середовища;

– підвищення рівня фінансового та матеріально-технічного забезпечення наукової та науково-технічної діяльності, яка б відповідала національним інтересам і світовим стандартам;

– удосконалення механізму соціального захисту наукових та науково-педагогічних працівників;

– активізація міжнародного наукового співробітництва.

При цьому удосконалення та розвиток наукової та науково-технічної діяльності в МВС України та ЦОВВ мають бути спрямовані на дотримання таких основних принципів цієї діяльності, як:

– законності;

- органічності єдності освіти, науки і практики;
- збалансованості співвідношення фундаментальних і прикладних напрямів досліджень;
- комплексності підходу під час розв'язання наукових проблем діяльності в МВС України та ЦОВВ;
- плановості проведення наукових і науково-технічних досліджень;
- раціональності та доцільності обрання напрямів наукових досліджень;
- ефективності вибору пріоритетів наукових досліджень і механізмів їх реалізації;
- ефективності результатів наукових і науково-технічних досліджень та ефективності їх провадження;
- економічності доцільності;
- колегіальності;
- розумної відкритості.

Підсумовуючи викладене, необхідно зазначити, що саме від якості сформованої у системі МВС України та ЦОВВ у найближчі роки науково-теоретичної бази в сукупності з практико-орієнтованими дослідженнями залежить стан правоохоронної сфери і розвиток суспільних процесів в Україні.

Результатом удосконалення та подальшого розвитку наукової та науково-технічної діяльності в системі МВС України та ЦОВВ має стати високий рівень наукового забезпечення не тільки потреб практичних органів, а й завдань, що стоять перед Міністерством як органом виконавчої влади, з розробки і реалізації державної політики у сфері внутрішніх справ.

Тому ефективна і гармонійна наукова і науково-технічна діяльність у такій ключовій системі як МВС України та ЦОВВ, до якої входять наукові підрозділи з досить широким спектром здебільшого специфічних завдань, потребує об'єднання на координуючому та організуючому рівні певного кола напрямів і питань діяльності, зокрема: нормативно-правових; науково-організаційних; науково-інформаційних; науково-методичних; розвитку експериментально-технологічної бази; взаємодії з науковими установами та навчальними закладами інших відомств, міжнародного співробітництва тощо. Цьому значною мірою сприятиме застосування сучасних високоефективних технологій; розвиток наукового потенціалу та кадрового забезпечення; створення умов для розширення інноваційної діяльності, зокрема використання наступальних інноваційних стратегій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Стратегія розвитку органів внутрішніх справ України; Концепція першочергових заходів реформування системи Міністерства внутрішніх справ URL: www.kmu.gov.ua/document/247780692/R01118-00.doc (дата звернення: 11.01.2018).
2. Неня О.В. Питання правового регулювання використання науково-технічних засобів і методів криміналістики. Вісн. Акад. адвокатури України. Київ: Вид. центр Акад. адвокатури України, 2010. С. 214–217.
3. Концепція реформування наукової та науково-технічної діяльності в системі правоохоронних органів: розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.11.2002 № 649-р. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/649-2002-%D1%80> (дата звернення: 16.01.2018).
4. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 № 848-VIII. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/848-19/page> (дата звернення: 11.01.2018).
5. Модельный закон о научной и научно-технической деятельности, принятый на тридцать первом пленарном заседании Межпарламентской Ассамблеи государств-участников СНГ:

постановление № 31-15 от 25 ноября 2008 года. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/997_k79 (дата звернення: 16.01.2018).

6. Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України: постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 р. № 878 Дата оновлення: 30.08.2017. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/878-2015-%D0%BF> (дата звернення: 12.01.2018).

7. Селезнев А.М. Научный потенциал современного общества. Москва: Изд-во МГУ, 1989. С. 25.

8. Научно-технический потенциал и научно-техническая политика. Общество и экономика, 1993. № 7–8. С. 3–20.

Отримано 05.02.2018

Рецензент Марченко О.С., к.т.н.